

Social- och äldrenämnden

Synpunkter på betänkandet Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten (SOU 2014:2)

Förslag till beslut

Social- och äldrenämnden föreslår kommunstyrelsen att anta förslaget yttrande till Socialdepartementet, dnr S2014/420/FST.

Sammanfattning

Nacka kommun har fått på remiss att yttra sig över betänkandet Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten (SOU 2014:2). Yttrandet ska ha kommit in till Socialdepartementet senast den 10 maj 2014.

Betänkandet inleds med en beskrivning av hur valfrihetssystemen utvecklats och dess betydelse för brukarna. Därefter följer en kartläggning av befintliga utförare och en jämförelse av kvalitet, kostnader och effektivitet mellan kommuner som tillämpar respektive inte tillämpar lagen om valfrihetssystem (LOV). Betänkandet belyser även sambandet mellan vinstutdelning, ersättningssystem och kvalitet samt frågor om kvalitetssäkring och ekonomisk uppföljning. Betänkandet avslutas med förslag om utökad valfrihet och hur brukarna kan stöttas i valet av utförare.

I yttrandet redogörs för kommunstyrelsens synpunkter på remissen. Sammanfattningsvis finns det inget att invända mot en utökad valfrihet i andra kommuner. Inte heller mot förslaget att Socialstyrelsen får till uppdrag att utarbeta vägledning för hur brukarna kan stödjas i valet av utförare.

Ärendet

Nacka kommun har fått på remiss att yttra sig över betänkandet Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten (SOU 2014:2). Regeringen gav i september 2012 i uppdrag till en särskild utredare att analysera och utvärdera effekterna av införandet av lagen om valfrihetssystem (LOV) på socialtjänstområdet. Utifrån utvärderingen skulle utredaren överväga för- och nackdelar med att införa en obligatorisk lagstiftning om valfrihetssystem på socialtjänstområdet.

Betänkandet inleds med en beskrivning av hur valfrihetssystemen utvecklats och dess betydelse för brukarna. Därefter presenteras en kartläggning av befintliga utförare och en jämförelse av kvalitet, kostnader och effektivitet mellan kommuner som tillämpar respektive inte tillämpar LOV. Betänkandet belyser också sambandet mellan vinstutdelning, ersättningssystem och kvalitet samt frågor om kvalitetssäkring och ekonomisk uppföljning. Betänkandet avslutats med förslag om valfrihetens omfattning och hur brukarna kan stöttas i valet av utförare.

Betänkandets resultat i korthet

Valfrihetssystemens utveckling och dess betydelse för brukarna

Eftersom det har gått en relativt kort tid sedan LOV trädde i kraft den 1 januari 2009 finns det få data som mäter systemets betydelse för brukarna.

I oktober 2013 hade 181 av landets 290 kommuner infört eller beslutat om att införa valfrihetssystem inom en eller flera verksamheter. Innan LOV trädde i kraft var det ett 40-tal kommuner som erbjöd olika former av kundval.

Undersökningar tyder på att brukarna är nöjda med och uppskattar möjligheten att kunna välja. En majoritet av brukarna i den undersökning, som utredningen genomförde inom hemtjänsten, anser att valfrihetssystemen bör behållas. 45 procent av de tillfrågade brukarna uppger att de gjort ett val av utförare. De brukare som har gjort ett val verkar i högre utsträckning vara nöjda med hemtjänsten än de som inte valt. Att inte fler brukare väljer kan höra samman med att de anser att det är svårt att välja och att avgöra vad som skiljer de olika utförarna åt. Svårigheterna att välja kan också bero på att tidpunkten för valet ofta sammanfaller med sjukdom eller olycksfall.

Utredningens studie visar inte på några skillnader i de studerade kommunerna vad gäller brukarnöjdhet i kommuner som tillämpar jämfört med de som inte tillämpar LOV.

Samtliga kommuner bör erbjuda brukarna valfrihet inom hemtjänsten och brukarna bör stöttas i valet

Betänkandet föreslår att alla Sveriges kommuner, ska bli skyldiga att skapa förutsättningar för brukarna att välja mellan olika utförare inom hemtjänsten. Enligt förslaget ska kommunerna själva få bestämma vilka tjänster inom hemtjänsten som ska ingå och om valfriheten ska erbjudas med stöd av LOV och/eller lagen om offentlig upphandling (LOU). Förslaget grundar sig bland annat på undersökningen, som visar att brukarna uppskattar möjligheten att välja utförare av hemtjänst.

En förutsättning för att brukarna ska kunna tillgodogöra sig fördelarna med valfrihet är att de gör ett val. Enligt betänkandet bör den som lämnar informationen i ökad utsträckning stödja brukarna i valet. Utredaren föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning till stöd för personalen i deras arbete med att informera brukarna vid valet av

utförare. Socialstyrelsen ska också ta fram en vägledning för personal så de kan förmedla och göra information tillgänglig för brukare med nedsatt beslutsförmåga.

Kostnader, kvalitet och effektivitet i hemtjänsten

Utredningen har gjort en jämförelse av kostnader, kvalitet och effektivitet mellan 65 kommuner som tillämpar LOV och 69 kommuner som inte tillämpar LOV. Resultatet blev att de inte kan se några skillnader mellan de båda kommungrupperna när det gäller kvalitet eller effektivitet. Utredningen konstaterar dock att kostnadsökningen har varit lägre i de kommuner som tillämpar LOV jämfört med de kommuner som inte tillämpar LOV.

Samband mellan kvalitet och värdeöverföringar till ägarna

Utredningen har analyserat sambandet mellan kvalitet och värdeöverföringar till ägarna i 14 företag. Företagen är anslutna till valfrihetssystem inom hemtjänst i två kommuner. För de företag som studerats går det inte att se något tydligt samband mellan kvalitet i form av brukarnöjdhet och värdeöverföringar till ägarna. Som en följd av det begränsade antalet företag och metodproblem vid analysen är det enligt betänkandet inte möjligt att dra några generella slutsatser av resultaten.

Utredningens förslag i korthet

Lättillgänglig och kvalitetssäkrad information

- Socialstyrelsen ges i uppdrag att utveckla och förvalta en vägledning om hur information i valfrihetssystem kan förmedlas till personer som har nedsatt beslutsförmåga.
- Socialstyrelsen ges i uppdrag att utveckla och förvalta en vägledning som stödjer den personal som ska informera brukarna om valet av utförare.
- För att finansiera de båda vägledningarna avsätts 4 miljoner kronor.

Utökad valfrihet

- I socialtjänstlagen föreskrivs att alla kommuner ska skapa förutsättningar för brukarna att välja utförare av hemtjänst. Kommunen beslutar själv vilka delar av hemtjänsten som ska omfattas av möjligheten att välja. Kommunen väljer själv vilket upphandlingssätt som ska användas för att uppnå valfrihet.
- De kommuner som inte tidigare ansökt om stimulansbidrag för att förbereda och utveckla valfrihetssystem ska kunna ansöka om bidrag.
- För att kommunerna ska kunna utreda hur valfrihet inom särskilt boende ska kunna uppnås avsätts 10 miljoner kronor. Medlen ska efter ansökan fördelas av Socialstyrelsen.

Förslag till remissvar

Nacka kommuns erfarenheter av valfrihet inom socialtjänsten går tillbaka mer än 20 år. De samlade erfarenheterna av att erbjuda valfrihet inom olika delar av socialtjänsten är mycket goda inom kommunen. Det finns därför inget att invända mot betänkandets förslag att på olika sätt stödja en utökad valfrihet i andra kommuner.

Nacka kommunen har sedan länge insett vikten av lättillgänglig och kvalitetssäkrad information. Det finns bland annat välutvecklad information för alla kundval på kommunens webbplats. Dessutom är det en levande fråga för enheternas handläggare att utveckla sin kompetens för att fungera som vägledare enligt intentionerna i LOV. Det är positivt om Socialstyrelsen får ett uppdrag att stödja detta arbete genom att utveckla olika former av vägledning.

Bilaga

1. Remissvar, 2014-03-25

Anders Fredriksson
Socialdirektör

Annika Lindstrand
Planerare/utvecklare
Sociala kvalitetsenheten